

Euskaldunon Egunkariak 25 urte

EUSKARAZKO EGUNKARIA ALDARRIKATZETIK EGITERA

25 urte dira abenduaren 6an Euskaldunon Egunkariaren lehen aleak argia ikusi zuela. Herritar askoren izerdi eta ekarpenei esker izan zen. Nola iritsi zen baina jendea ia desagertzeaz zen ARGIAren bueltan bildu, hau indartu eta urte gutxian euskara hutsezko egunkaria, kale edo bale, egin egingo zuela erabakitzea? Zein suk mugitzen zituen?



Lander Arbelaiz Mixelena

@larbelaiz

ARGAZKIAK: ARGIA ARTXIBOA

“Ekipo gaztea ginen, gehienek familiarik ez geneukan, beraz, konpromisorik gabe, eta eguna han pasatzen genuen. Donostiako Egia auzoko Kata tabernan gosaldutxo, bazkaldu eta askotan afaldu egiten genuen”. Pello Zubiriaren hitzak dira. “1980ko hamarkadan ARGIA metatu genuen ezagutza eta azpiegitura guztia jarri genuen *Egunkaria* aurrera ateratzeko”. *Euskaldunon Egunkariaren* sorrera ulertzeko, baina, hamarkada osoan ARGIA euskal prentsaren motor lana egin zuen nukleoak elkarrekin egindako bidea ezagutu behar da.

Joxe Mari Ostolaza 1977-78 bueltatik zebilen proiektu barruan, oraindik aldikariak *Zeruko Argia* izena zuenean eta kaputxinoen esku zela. Baleren Baikaioa joan zitzaion bila Ziburura. Enpresa ikuspuntutik oso gaizki zegoen, jasotzen zutenen erdiek ordaintzen baitzuten eta egiturari ezin eutsi. “Hortik bizi ez, baina horretara jarriko zen norbait nahi zuen Balerenek”. Eta Ostolaza jarri egin zen. Kaputxinoek utzi egin nahi zuten, eta berak, beste langile batzuekin batera, hartu.

Joxemi Zumalabek Egiako fotokonposizio enpresa batean egiten zuen lan. *Zeruko Argiak* bertan egiten zuen aurreinpresioa. Ostolazak lan bera egitera aldizkarira joateko proposatu zion. Zumalabek baietz, eta 1980ko udazkenean, azkenean, *Zeruko Argiatik* ARGIAra Zumalabe eta Ostolaza bakarrik pasatu ziren, gainontzeko lankideek pausobat atzera emanda. Panorama zaila zuten: 8 milioi pezetako zorrarekin eta nora jo eduki gabe geratu ziren. Inguruko lagunekin zorretan geratuta egin zuten aurrera, eta jende berria bilatzen hasi ziren.

“Basamortua zen. Kiebran ginen, papera erosteko dirua ere agortu zitzaigun. Orduan indar handiz sartu ziren Josu Landa, Pello Zubiria, Iñaki Uribe eta Jon Barandiaran gazteak; hala, taldea eginez problemak gaindituz joan ginen, urteetako bidean euskarazko pentsaren beti bakardade handia sentituz”.

ARGIA lan egitea “numantino” gisa deskribatzen du Josu Landak Lorea Agirreren *Ipurtargiaren itzal luzea* liburuan. “Elkarrekin egoteak, gaupasak

egiteak, dirua partekatzeak, ‘nirea den guztia zurea da eta alderantziz’ pentsatzeak, azkenean, oso giro afektibo eta humano aberatsa sortu zuen”. Liburuan jasotzen den datuaren arabera, 1981ean hogeita lau zenbaki baino ez ziren kale-ratu. Hala ere, inguruan jendea biltzen hasi ziren: Pablo Sastre, Joseba Alvarez...

Elebitasunaren eztabaidak

Erdarazko prentsak erabateko nagusitasuna zuen orduan ere merkatuan. “Prensa elebiduna deituan agian orain baino euskara gehiago erabiltzen zen sortu zirenean. *Deia* eta *Egin* egin zirenean %10-%20arekin hasiko zirela agindu zuten, eta 1980an galdetu izan bagenu ‘2000an zenbat euskara erabiliko da egunkariotan?’, inork ez zukeen esango %30 baino gutxiago izango zela. Alde horretatik egitura euskaldun hutsak sortzearen teoriko onak ziren Josu Landa eta Joxemi Zumalabe, besteren artean. Gu konturatzen ginen arrazoi zutela. Euskaraz funtzionatuko duten egiturak eta elkarlan sareak sortu behar dira”, dio Pello Zubiriak.



“Beti geure burua defendatzen ibili behar genuen euskara hutsezko asteak egin nahi genuelako”, dio Zubiriak. “Espainolez egiten baduzu egunkaria eta parte batzuk soilik euskaraz, Iparraldean kondenatzen ari zara; harri-garria da nola ez dagoen debaterik gai honekin. Ezker abertzaleak egunkari bat egin eta Iparraldean horrela kanpoan uztea eskandalua zen guretzat”, dio Ostolazak, gerora aitortuz tentsioak izan zituztela urteetan ezker abertzaleko sektore batzuekin Iparraldeko informazioa jorratzeko moduagatik.

Prozesua bere egin eta ARGIAren inguruan egitura enpresarial bat eraikitzea izan da filosofia. “Gure jardura nagusiak ukitzen dituen lanak beste enpresa bihurtzeko, beren buruari eutsiko diotenak eta aldi berean, zentrala den horri babesa emango diotenak”, azaldu du Zubiriak.

“ARGIAren hasi ginenean, prozesuak 15 egun behar zituen aldizkaria amaitu eta etxeetara heldu bitartean”, oroitzen du Iñaki Uriak. “Fotokonposizioa kanpoan egin beharrean, etxean egiten hasi ginen. Horrekin azkartasuna irabazi genuen eta prozesua ezagutzen joan ginen”.

“*Egunkarian* serio pentsatzeko momentua nahiko azkar heldu zen, enpresak finkatuta egon gabe, pausoak ematen gindoazen, horietan ibiliko zen jendea gainean baikenuen”. Juanjo de Marcos *Poco* eta Simeon Barroso *Sime* teknikariak balentria handiak egin zituzten. *Eginen* ezagutu zituzten eta ARGIAren sistema informatikoa jartzeko erronka beren gain hartu zuten. Makinak konpontzen benetan trebeak ziren, eta ARGIAko belaunaldi berriek askotan entzuten dituzten anekdotak dira *Sime* eta *Poco* ordenagailuen erretako txipak usaimenez eta hauek miazkatuz aurkitzen zituztenekoak.

Madrilgo egunkari handi batean baztertutik zeuden fotokonposaketarako bi



Lehen argazkian, 1980ko hamarkada hasieran ARGIAko kideak Egian: Ostaizka Irastorza, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Jon Barandiaran, Joseba Alvarez, Iñaki Uria eta Josu Landa. Erdikoan ARGIAren erredakzioa Donostiako Egia auzoan, Virgen del Carmen kalean. Behekoan, besteren artean, Joxemi Zumalabe, Iñaki Uria, Inaki Irazabalbeitia eta Joxe Azurmendi euskal prentsaren eguna iragartzen, 1988an.

makina erosi eta jokaldi borobila egin zuten. Bietako bat garestiago saldu eta bestea debalde ARGIArako. “Ordurako fotokonposizio potente xamarra genuen, harpidetzen gestioa ere oso ongi informatizatuta, Josu Landak eskuz sartu baitzituen milaka harpidedunen datuak”, oroitzen du Ostolazak.

Halako operazio gehiagoren eta lan askoren ondoren, urte gutxitan, kiebran zegoen aldizkaria berrindartu zuten eta inguruan enpresak sortu zituzten: Apika informatikan eta Antza diseinu grafikoan.

Beren bizimoduak ateratzeko, batzuk irakasle edo itzultzaile gisa lan egiten zuten, bestetarik *Eginen* kolaboratzen zuten. Teknikoki hedabide handiak baino aurreratuago zeudela ikusten hasi ziren, disketeekin lan egiten hasi zirenean kasu. “Gu askoz pobreagoak ginen, haiek baino askoz gutxiago kobratzen genuen, txabola batekoak ginen ia egoitzak konparatuta; baina oso aurreratuta geunden teknikoki. Horrek kriston benetaja ematen du”, dio Zubiriak.

“Egunkari bat egiteko behar zen guztia genuen, eta horrek ekarri gintuen, 1988-89an egitea posible zela ondorioztatzen. Eta horren ostean, ‘egin egingo dugu’ erabakitzen”, dio Uriak.

“Josu Landarena benetan nabarmenetzekoa da, denbora gutxian ikasi zuen hedabide baten prozesua osorik egiten: elkarriketa egin, grabatu, argazkiak atera, berak errebelatu, fotokonposizioa egin behar bazen egin, eta baita inprentan botatzen ere”. Ostolaza ziur da *Egunkaria* ezinezkoa zela Landa gabe. “Josu ez zen klabea bakarrik izan, ezin bestekoa baizik”.

“ARGIA nahi nintzen Antza sortu baino urtebete lehenago, asteen bi egunetan joaten nintzen testuak pikatzen laguntzera”. Orduan 26 urte zituen Maite Gil hunkitu egiten da gaiak hizketan hasi eta berehala. Euskaraz ikasten ari zen eta giro erabat euskaldunarekin topo egitea, hitz egiten hasteko leku bikaina zen. “Oso ongi sentitu nintzen bertan, denok bat ginen, egin behar zena egiten zen eta ikaragarritzko giroa zegoen. Egin zidaten harrera ez dut sekula ahaztuko”.

Egunkaria egin zitekeen

Langileak kobratzen hasi ziren, gizarte-segurantzak kotizatzen, zor informalak kreditu formal bilakatu zituzten. ARGIAk inguruan 40 bat lagun zituen,

Antza eta Apika ere kontatuta. Argia Egunak egiten hasi ziren jendearengana heldu asmoz. 60 eta 100 herri bitartean, egun berean ARGIA sustatzeko mahaiak jartzen ziren, 1987an 300etik gora jartzera iritsiz, euskalgintzako herri mugimendu hainbaten laguntzarekin: AEK, EHE, herrietako elkarte eta talde euskaltzaleak... 1988an euskarazko egunkari baten beharra plazaratzeko baliatu zuten Argia Eguna.

“Inguruko errekurtso guztiak erabiltzeko gaitasun hori zen ARGIA indartsu egiten zuena eta hori da historiari kanpo geratzen dena beti”, dio Zubiriak.

Xabier Letona unibertsitatean kazetaritza euskaraz ikasi zuten lehen belarrietakoak da. ARGIA n kolaboratzen hasi zen Laura Mintegi, Pello Urzelai, Antton Azkargorta, Imanol Murua, Luistxo Fernandez, Jon Sarasua, Jesus Artetxe eta besterekin. “Gu ez ginen gehiegi enteratzen, Bilbon bizi ginen ikasle”. Garai hartan euskalgintzan enfrentamendu handia zela gogoratzen du. Ikastolen publikazioaren aurreko garaia dira, autonomiaren hasierako urteak. “Batetik mundu instituzionala zegoen, EAJk indar handia zuena; eta bestetik euskararen herri mugimenduak zeuden, non ezker abertzaleak zuen indarra. Jaurlaritza eta Euskal Kulturaren Batzarra (EKB) zeuden aurrez aurre”.

1980ko hamarkada osoan zehar errepikatzen zen euskara hutsezko egunkariaren aldarrikapena. Joxemi Zumalabek 1986an proiektu bat idatzi ere egin zuen Jaurlaritzaren deialdi baterako, baina atzera bota zuten *Egin* eta *Deiari* euskarazko gehigarri bat jartzeko diru laguntza ematea erabakiz. “Diru laguntzak amaitu zirenean desagertu ziren gehigarriok, guk hor jarraitzen genuen gurean”, oroitzen du Ostolaza. Artikulu, hitzaldi eta mahai-inguruak asko izan ziren, eta horietan eragile zen ARGIA.

Iñaki Uriak gogoratzen du *Egunkaria* egingo zutela erabakitzea prozesu bat izan zela. “Hamarkada amaierarako ikusi genuen eskean ari ginela baina alperrik zela, aitzakiak jartzen zituztela: ez dagoela irakurlerik, guk badakigunean badaudela; kazetaririk ez dagoela guk badakigunean ongi prestatutako gazteak ateratzen ari direla unibertsitate-tik, eta abar luze bat”. Urte haietan euskarazko egunkariaren aldeko diskurtso argumentatua sozializatzen aritu ziren han eta hemen.

» **PELLO ZUBIRIA:**

“1980ko hamarkadan metatu genuen ezagutza eta azpiegitura guztia Egunkaria aurrera ateratzeko jarri genuen”

» **JOXE MARI OSTOLAZA:**

“ARGIA n inork ez zuen bere burua proiektuaren aurretik jarri, koadrila sendoa zen eta talentu pixka bat ere bagenuen”

» **IÑAKI URIA:**

“Egunkaria eskatzen aritzea alferrik zela ikusi genuen, aitzakiak jartzen zituztela, eta guk geuk egitea erabaki genuen”

Egunkaria Sortzen aldarria

“ARGIA n ezin genuen bakarrik egin, lagunduko genuen muntatzen, baina hor beste koalizio bat behar zen”, dio Zubiriak. Proiektua ARGIAtik zetorren, baina aurrera ateratzeko bere bidea egin behar zuen. Hori izan zen *Egunkaria Sortzen*-en filosofia eta administrazio kontseiluan hala islatu zen.

Diru bilketa erraldoia egin zuten. 50.000 pezetako akzioak saldu zituzten puskaka. 500.000ko akzioak ere saltzen ziren, euskal munduarekin sentsibiltate berezia zuten enpresariak bilatu eta haiengana joanez. Mugimendu handia izan zen herri guztietan. Jendearen erantzunaz galdetuta, Pellok honela borobiltzen du: “Askok lagundu zuten, batzuek beti laguntzen dutelako; beste batzuk ez dute sekula laguntzen”.

CAMPOS
ETA
Jauri de Jorje

Gure webgunean erosi: www.clubcampos.com

emun
EUSKARA ETA BERRIKUNTZA SOZIALA

HIZKUNTZA ZERBITZUAK KULTURA ZERBITZUAK ANIZTASUN ETA IMMIGRAZIO ZERBITZUAK PARTE HARTZE ZERBITZUAK

ARRASATE | ANDOAIN | BERRIOZAR | DERIO
www.emun.eus

www.gernika-lumo-euskaraz.eus

GERNIKA LUMO
gure sasu-traiak

GERNIKA-LUMOKO UDALA
EUSKARA ZERBITZUA
Foru Plaza 3
946 27 02 05

Jaurlaritzaren beste egunkaria

“Ez zen ideia bat, egin behar genuen zer-bait baizik”, dio Ostolazak. “Problemak izan ziren Jose Ramon Beloki eta Joseba Arregi buru, Jaurlaritza gu saboteatzen hasi zenean. Jaurlaritzan konturatu ziren serio ari ginela eta *Egunkaria* egin egingo genuela, eta orduan, beste bat jarri ziguten parean. Diru publikoa zuten, bezerorik ez zuten behar, ikastolei debalde banatu nahi baitzieten eta horrela abortatu gure proiektua. Proiektua ez zen euskararentzat lortzea erdarek zituzten egiturak, batzuek negozio bat zuten buruan”. Ostolazak bereziki modu mingarrian oroitzen du, Ikastolen Federazioa Jaurlaritzaren proiektura joan zela beste batzuekin batera, eta aktiboki *Egunkaria Sortzen*-en aurka egin zuela. “Beste batzuk ere bai; izan ere, bakardadea beti izan dugu lagun, determinazioa ere bai”.

“[Joseba] Arregik kontrolatzen ez duen ezer ez du onartzen”, idatzi zuen amaitu gabe utzitako artikuluan Joxemi Zumalabek, Lorea Agirrek argitara eman zuenez. Iñaki Uriak honela gogoratzen du: “Gizartean zabaldu zuten egunkari publikoa egingo zutela, eta zenbait sektore dirua jartzeko orduan atzera eginarazi zuen horrek, batez ere, diru gehien izan zezaketenak. Hortik kalte handia egin ziguten”.

Uriak prentsaurreko bat du gogoan, egoeraren adierazle, *Egunkaria* jaio bezperetan Jaurlaritzak bere berripapera iragartzeko egin zuena. “Ni joan nintzen, eta ezin nuen sinetsi. Esaten zuten *Egunkaria*arena propaganda kontua zela, ez genuela egingo. Eta guk bi egunera edo ateratzen behar genuen”.

Urte eroak

“*Egunkaria* sortu aurreko eta ondorengo urteak oso gogorrak izan ziren, lan handikoak”. 1989 bukaeran hasi ziren bilerak egiten EKBtik deituak, eta ondorengo urtebeteen ondorengoak egin zituzten Uriak oroitzen duenez: Durangon bilerak, 1990eko urtarrilean *Egunkaria Sortzen*-en lehen bilerak, talde eragilea, ekonomi taldea eta kazetari-tza taldea sortu proiektua diseinatzeko; udaberrian proiektua onartu eta enpresa sortu, kanpaina antolatu maiatzaren 15etik uztailaren 15era, amaieran Belodromoan 0 zenbakiarekin festa antolatuz; kazetari jendea prestatzeko ikastaroak antolatu Mundaizeko ARGIAko

egoitzan, paraleloan Lasarteko egoitza bilatu eta atondu... eta bitartean astero ARGIA aurrera atera. “Imajinatu ze eromena”.

“Euskara zen ardatza, naziogintzan ari ginen ezkerreko ikuspegi eta praktika batekin. Hori zen motorra”, irizten du Ostolazak. “Tamalez ez da hitz egiten enpresa munduan ezkerreko praktikak egiteaz, helburuez eta beste hitz egiten da. Baina helburuek medioetan egon behar dute. Esan ez, egin”, uste du Zubiriak.

Egunkariak euskalgintzaren eta herri-gintzaren esparruan ekarpen ugari egin zituen. Horietan nabarmentzen da Estilo Liburuan finkatu, eta egunero praktikan jarri zuten lurraldetasun ikuspegia, edo leku izenak eta beste euskaraz nola idatzi behar ziren zehazteko egindako lana.

ARGIAk eutsiko al zion?

“ARGIAko talde horrek daukan guztia jartzen du *Egunkaria* ateratzera, garrantiatzat dauden gure etxeak barne”, dio Ostolazak. “Gure ezagupide guztia sartu zen hor, gure bezero zerrendak eta genekien guzti-guztia akzionisten bila joateko”, Pello Zubiriak. Eta hala, abenduaren 6an *Egunkaria* ateratzen zen, azalean Durangoko Azoka eta Kuwaiteko gudaren lehen iragarpenak jasoz.

Oso ahul geratu zen ARGIA, berriz ere. “Zorarena izan zen, ilusio itzela. Ikusten zen egunkari bat euskaraz izatea izugarria zela”, dio orduan 24 urte zituen Xabier Letonak. “Denboraren perspektibarekin ikusten dut ez ginela ohar-tzen zer zetorkigun gainera astekarian jarraituko genuenoi. Ia langile guztiak *Egunkaria*ra pasa ziren egun batetik bestera, eta oso posizio ahulean geratu ginen. Gaztetxoak ginen, kide gutxi... enpresari aurre egin eta periodistikoki geure lekua berriz ere bilatu beharra”. Garbine Ubeda zuzendari, Juan Jose Petrikorena, Iñigo Makazaga, Xabier Letona eta Pablo Sastre geratu ziren, besteren artean.

Desafioari hozkada

“Badaukak proiektua ala ez daukak? Proiektua hi-heu bahaiz ni ez mareatu”, haserretzen da Ostolaza atzera begira jarrita. “ARGIA, inork ez du inoiz bere burua jarri ezeren aurretik. Koadrila oso sendoa osatu genuen. Eta talentu pixka bat ere bagenuen, indarraz gain.

Horrek jarraitzen du, ez baita kasualitatea ARGIA zuen oraindik jarraitzea eta talde hartatik sortu zen Susa argitaleak adibidez, oraindik ere hor egotea funtzioa betetzen. Eta guzti hori euro ziztrin bat gabe egin genuen”.

Antzako diseinatzaile Maite Gilek honela laburbiltzen du *Egunkariaren* sorrera: “Jendeak lan handia egin zuen; hori bai, ARGIAko espirituarekin ateratzen aurrera hori. Hor zegoen ARGIA eta hori ez da ahaztu behar, orain euskarazko egunkari bat dugula besterik gabe esatea erraza baita, baina nor mugitu zen hori aurrera ateratzeko? Josu, Pello, Iñaki, Ostolaza, Zumalabe eta beste. Kriston taldea zen eta bere garaian dena eman zutelako egin zen *Egunkaria*”.

“Sasoiko jendea dago, eta desafioari gustuz egiten zaio hortzakada”. Pello Zubiriak ARGIA, *Egunkaria* sortu eta hurrengo astean egindako elkarrizketan zioen hori. Lehen zuzendari izendatu zuten, nahiz eta berak askotan nabarmendu berak ez zuela zuzendari izan behar hasiera batean, ez zela agente printzipala izan, askoren artean bat baizik.

Hilabete zailak bizitzea tokatu zitzaizkion *Euskaldunon Egunkariari*. Besteren artean, diru-laguntzak ezin lortuan ibili ziren, euskararen normalizazioan egiten zuten lana erakundeetatik aintzat hartua izan gabe. Beste erreportaje bat merezi lukete Jaurlaritzarekin harreman normalizatua izan eta diru laguntzak lortu arte bizitako urteek. Anekdotan moduan oroitzen du Zubiriak, zein gogor hartu zuen Jose Antonio Ardanza lehendakariak Martin Ugalde, hau joan zitzaionean Ajuria-Eneara *Egunkaria* sortu berria aurkeztera.

Epilogo trastea

Euskal Herri osoan ibilbide emankorra egin ostean, *Euskaldunon Egunkaria* 2003. urtean Espainiako Auzitegi Nazionalen Juan del Olmo epaileak itxirazi zuen. Atxilotu ugari torturatu egin zituzten. 2010eko epaiak erakutsi zuen itxierak eta atxilotetek inolako oinarririk ez zutela.

“Batziek publikoki esan izan dugu ez dugula onartzen itxita egotea. Eraikitzen hainbeste kostatakoa ixten dute, errurik txikienik gabe ateratzen dira gero, eta *Egunkaria* itxita geratzen da? Oso gogorra da hori, ez da onargarria”.

“Lezio inportanteena litzateke ezinezkoa zirudiena egin egin zela. Hauek po-



Lan handiaren ostean, euskarak lortu zuen egunkari bat. Hau ARGIAren azala aste horretan.

sible zela ikusten zuten eta mentalki oso aurreratuta zihozten”, laburbiltzen du Xabier Letonak. “Aldarrikatzetik egitera igaro ginen”, hori da Iñaki Uriaren ustez gakoak.

“Egin eta *Egunkaria* itxi zizkiguten, baina hemen ez da ezer gertatzen. Hori bai, dabilenari bai pasatzen zaio: baina proiektuan hainbeste lan eta arrisku hartu duenak zer egin? Nola konpondu

hori? Hala ere, gustura egin genuen egin beharrekoa. Eta damurik ez”, amaitu du Ostolazak. Egun, ARGIAk jarraitzen duela ikusita, Ostolaza erredakziora bisitan etortzen denean ozen “¡Qué hermosura!” esaka sartzen da beti. ■

» **Argia.eus** webgunean erreportajearen bertsio luzeagoa